

Kasım ESEN
Merkez Valisi

İletişim Özgürlüğü ya da Hukuk Devleti

Giriş

Oldukça gergin bir atmosferde geçen 30 Mart 2014 yerel seçimleri nihayet sona erdi. Seçim öncesinde 17 Aralık operasyonları ile başlayan süreç, söz konusu seçimlerin “yerel” olma özelliğini büyük ölçüde ortadan kaldırmıştı. Başta AK Parti olmak üzere neredeyse tüm siyasî partiler, kampanya stratejilerini büyük ölçüde 17 Aralık ile başlayan tartışmalar üzerine kurdular. Çok sayıda siyasetçi, iş adamı, bürokrat,

gazetecinin yolsuzluk gerekçesiyle bazen hukuk çerçevesinde bazen de yasa dışı dinlenmelerle elde edilen tapelerinin Youtube, Twitter, Facebook, gazete ve görsel iletişim araçlarında yayımlanması hatta partilerin TBMM’deki parti gruplarında ve miting meydanlarında dinletilmek suretiyle henüz CMK’ya göre gizli olan hazırlık soruşturmalarındaki bilgi ve belgelerin kamuoyuna açıklandığı sürece iktidar, “İstiklal Mücadelesi” parolasıyla karşı koymuştur. Seçim gecesi iki

İfade özgürlüğü, hem ulus üstü hukuk hem de iç hukuk normları ile güvence altına alınmış en önemli temel hak ve özgürlüklerden biridir.

ajansın rekabetine sahne olmuş, taraflar birbirlerini manipülasyon ve seçimlere hile karıştırmakla suçlamışlardır. Türkiye, seçim sürecinde “Kocakulaklar Ülkesi” görüntüsü yanında çok kişinin dinlendiği dolayısıyla “özel hayatının güvende olmadığı insanların vatani” biçiminde de algılanmıştır. Yargının dar bir şekilde araçsallaştırıldığı polise boyun eğdiği iddia ve propaganda- sı yoğunlaşmıştır. Saldırılar sonucu alınan önlemler ve çıkarılan kanunların toplumsal meşruiyeti de böylece sağlanmıştır. Özel hayata müdahale edenlerle mücadele, yerel yönetimlerin organlarının seçiminin anlamını öteleyerek, Hükümetin meşruiyet aracına ve referandumu-

Düşünmek, insanın kendi varlığına ilişkin en temel özelliklerinden biridir ve bu sebeple de düşünmeye bir sınır getirilebilmesi mümkün değildir. Düşüncenin, sözcüklere dökülmesi ve açıklanması da yine aynı çerçevede değerlendirilmelidir. Ancak bu ikinci aşama bağlamında, düşünceyi paylaşmak için kullanılan ifadelerin, bireysel ve kolektif hakları ihlal etmesi durumunda buna hukukun müdahale etmesi kaçınılmazdır.

na dönüşmüş, bu bağlamda suçla mücadele ile düşman arasındaki ayırımı ortadan kaldıran kitle iletişim araçlarına çokça rastlanmıştır.

Doğrusu, 17 Aralık süreci bize bir toplumun farklı bileşenlerinin siyaset, iktidar, demokrasi, bir arada yaşamak, hukuk veya hukukun üstünlüğü gibi hususları ne kadar farklı algılıyor olduğunu gösterdi. Üstelik bu farklı bakışlar insanların bulunduğu pozisyonlara göre dönemsel olarak, adeta nöbetleşe bir biçimde birbirlerine de devredilebiliyor. Bunun sebebi bileşenlerin, yani toplumsal grup veya tarafların bütün bu meselelere ilkesel bir tutumla bakmak yerine çirkin bir oportünizmle bakmalarından ileri geliyor. Tam da o yüzden bugün bir kısım yazarların HSYK, yüksek yargı, vesayet ve yolsuzluklar üzerine kesin bir dille söylediklerinin karşısına çok rahatlıkla dün aynı kalemlerinden çıkmış tam tersi yazılar çıkarı-

labiliyor. Bu durum kavganın ilkesel planda cereyan etmekten ziyade insanların kendi grup aidiyetlerine sıkı bir biçimde tutunmuş olmalarından ileri geliyor. Bu bağlamda iletişim özgürlüğünün sorgulanması gerekiyor.

Olağanüstü Durumlar

28 Şubat süreci, PKK terörü ile mücadele, Ergenekon ve Balyoz operasyon süreçleri halkın iradesi ile iş başına gelen Hükümetlere aynı zamanda bir darbe girişimi olduğundan dolayı onlarla mücadele de olağanüstü olmuştur. Şer cephesine karşılık iyilik cephesi oluşmuştur. Darbecilere karşı siyasi iktidar doğal olarak polis ve adalet mekanizmalarını kullanmıştır. Parlamentodan gerekli yasalar çıkarılmış ve iletişimi dinleyebilecek yasal ve teknik olanakları sağlamış, istihbarat birimleri siyasi iktidar tarafından güçlendirilirken özgürlüklerin önündeki bazı engeller kaldırılmış, e-devlet ve internet uygulamalarıyla iletişim özgürlüğü de gelişmiştir. Bunun yanında siyasi iradenin varlığına yönelik saldırılar ve suikastlar, yapılan operasyonların hukuk devletine uygunluğu ya da hukukiliğine gereği kadar bakılmaksızın onları meşrulaştırmış, hatta bu operasyonları yapanların Türk Özgürlük Tarihine geçtikleri vurgulanmıştır. Polis ve adli işbirliği güçlenmiştir. Eski Türkiye yeni Türkiye ayrımı zihinlere yerleşmiş, hukukun gelişimi yeni bir toplumsal değişimin ve siyasi bir düzenin kurulmasına tanıklık etmiştir. Hegomanya ilişkisinden milletin egemenliğine geçişte iletişim özgürlüğü açısından dikenli yolda yürüyenlerin kan ve revan içinde kalmasıyla sonuçlanmıştır. Olağanüstü usullerin üstünlüğü, olağanüstülüğün yaygınlaşması ve genelleşmesi, sürekli kriz ortamında yönetim, polis ve adli organların yanında

idarenin de doğasını değiştirmiştir. Ceza Hukuku devlet yönetiminin ve bu bağlamda siyasi iktidarın yeniden örgütlenmesinde bir araç haline gelmiş, kamu makamlarıyla yurttaşlar arasındaki ilişkinin momentumunu oluşturarak halk iktidarıyla devlet iktidarını ters yüz etmiştir. Bilhassa suç örgütlerinin TCK'da yapılan düzenlemeyle muhtevasının genişletilmesi ve bunlarla mücadele için iletişimin denetlenmesi beraberinde örgütlere üyelik suçunu getirmiş, üyelerin suç işlemeksizin geçirdikleri zamanlardaki kolluk soruşturmalarını da meşrulaştırmış ve hayatın olağan akışı içinde suç örgütü mensuplarıyla görüşen toplumun saygın kişilerinin itibarsızlaştırılmasına da zemin hazırlanmıştır.

Ülkemizde son on yılda açılan bazı büyük ceza davaları, darbeci derin odakların sindirilmesinde önemli bir işlevinin yanında siyasi iktidarın yeniden yapılanmasına da hizmet etmiştir. Bazı mahkeme kararları, kimin toplumun bir parçası, kimin toplumdaki dışladığı, polis mahkemeleri şeklinde ağır tenkitlere maruz kalmış ancak yaşanan siyasi iradeye şiddetli saldırılar sonucunda medya desteğiyle de derin odakların düşman olarak görülmesi onları siyasi ve hukuk düzeni değiştirmenin aracı haline getirmiştir.

İletişimi, interneti, vatanseverlik yasaları, suçla mücadele adına denetlemek, elektronik postaların trafiğini izlemek, para trafiğini ve bilgi işlem mekanizmaları üzerinden yazışmaları, konuşmaları takip imkanına sahip olmak, devlet kurumlarını devlet içinde özerk devlete dönüştürür, onları iktidarın rakibi haline getirir. Olağanüstülüğün uzaması, kolluğu yargının yerine geçirir. Böyle durumlarda kolluğun yanında gibi gözükken iletişim özgürlüğünün kötüye kullanılması aslında milletin

İnsan düşüncesiyle vardır. İrade hürriyeti yoksa sorumluluk da yoktur. İrade hürriyeti kısıtlıysa sorumluluk da kısıtlıdır. İrade hürriyeti için özgür bir ortam , fikir özgürlüğü, bilgi edinme özgürlüğü lazımdır. Bunlar için de iletişim araçlarına ihtiyaç vardır ve bu araçlarının özgürce kullanılması gerekir.

ahlakını da çürütür.

İletişim Özgürlüğünün Düzenlenememesi ya da Hukuk Devletinın Sonu

İfade özgürlüğü, hem ulus üstü hukuk hem de iç hukuk normları ile güvence altına alınmış en önemli temel hak ve özgürlüklerden biridir. Düşünmek, insanın kendi varlığına ilişkin en temel özelliklerinden biridir ve bu sebeple de düşünmeye bir sınır getirilebilmesi mümkün değildir. Düşüncenin, sözcüklere dökülmesi ve açıklanması da yine aynı çerçevede değerlendirilmelidir. Ancak bu ikinci aşama bağlamında, düşüncüyü paylaşmak için kullanılan ifadelerin, bireysel ve kolektif hakları ihlal etmesi durumunda buna hukukun müdahale etmesi kaçınılmazdır. Fakat bu müdahalenin yöntemi ve dengesi, son derece önemli olup bu hakkın özüne dokunan, onu uygulamada ciddi anlamda sınırlandıran müdahalelerin demokratik bir hukuk devletinde kabulü elbette mümkün değildir. İfade özgürlüğü, geniş anlamda düşünce özgürlüğü, düşüncüyü yayma, basın özgürlüğü, bilim ve sanat özgürlüğü, sosyal medya ve iletişim özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşü, dernek

kurma, vicdan ve kanaat özgürlüklerini de içerir. Bu bağlamda sosyal medya devletler üstü bir ağa sahiptir ve ulusal devletlerle ilişkileri sıkıntılıdır. Türk Mahkemelerinin ve yetkili makamlarının verdiği kararları uygulamayan veya uygulamada isteksiz Twitter, Youtube...Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni "acı" ve kanunlarını uygulatma gücü olmayan algıyla karşı karşıya getirirken sosyal medyada özel hayata yönelik bilgiler ve görüntüler yayınlanan vatandaşlarımız çaresiz kalmaktadır. Bu çaresizlik karşısında toptan Twitter ve Youtube'ın kapatılmasında ise düşüncüyü açıklama özgürlüğünün en kuvvetli araçlarından toplum yoksun kalmaktadır. Sadece ilgili hesapların TİB tarafından kapatılmasında şimdilik teknolojik imkanlar yeterlidir. İlgili sosyal medya ağ yönetimlerinin TİB ile işbirliği gereklidir. Eğer devlet diye bir şey varsa, o devletin cari hukuk sınırları içerisinde hareket etmesi ve bu hak ihlallerini ortadan kaldırmak için mücadele etmesi gerekir. Devlet ve toplum arasındaki ilişkiyi bir sözleşme olarak düşünmekten yanayım. Bu sözleşme temel bir ilkeye dayanır. Toplumun, vatandaşın hakkını, hukukunu korumak! Bu, bir vatandaşın vatandaşa yaptığı zulmü, herhangi bir düzeyde uyguladığı şiddeti engellemeyi de içerir.

Özel hayatı, iletişim özgürlüğünün suiistimali karşısında koruyamayan devletlerin içi zamanla koflaşır. Telefon dinlemeleri, kişinin özel hayatıyla ilgili görüntüler, toplumda kişiyi çıplak bırakır. Bunun için suçlarla mücadelede usul önemlidir. Usul insan vücudundaki damarlara, özgürlük ve güvenlik ortamı da dolaşan kana benzer. Usul hükümlerine uymadan kişinin özel hayatına müdahale, kesik damarlarda kanın dolaşmasıdır. Biri insanı diğeri toplumu öldürür. Hâkimlerin kendi te-

lefonlarına dinleme kararı vermesi veya anlaşılabilir teknik formüllerle dinleme kararları alınmasında şeklen kanunun gereği yapılmışsa da hukuk ve hâkimin gerçek iradesi mahkeme kararına yansımadiğinden karar yok hükmündedir ve hukuka karşı hile vardır. Hukuk devleti şeklinden çok içeriğiyle hukuk devletidir. Sürekli krizlerin olduğu ve olağanüstü usullerle yönetilen devletlerde olağanüstülüğe karar veren devlete egemendir ve bu çıkmaz sağlıklı iletişim özgürlüğüyle aşılır. Çünkü vatandaşlarının bir kısmının düşman sayıldığı, bazı insanlar için meşruiyeti olmayan yürütme organına sahip devletlerde bir kesim için hukuk devleti, düşmanlar için ise hukuksuzluk yönetimi yani ikili hukuk düzeni vardır ve hukuk aslında askıdadır. Zamanla devlet uluslar arası bir gücün denetimine geçebilir.

Sosyal medya fonksiyonel ve hayatı kolaylaştıran işlevlerinin yanında post-modern bir ifade ve var olma alanı da sunmaktadır. Hiyerarşiyi ve hadleri yok eden yapısıyla anarşizmin zevklerinden sorunsuzca tatma imkânı sağlamaktadır. Gerçek hayatta var olmayanı var etmekte, söylenemeyecekleri söylenir, korkağı cesur, müstearla gizlenenlerin her türlü mahreme kastetmesini mümkün kılmaktadır. Önümüzdeki yıllarda çok daha geniş ve derin bir hukuki ve felsefi tartışmanın konusu olacağından şüpheniz olmasın. Bu beraberinde yeni bir internet düzeyinin önünü açacaktır. Şimdilik de facto krizler ve çözümler yaşamaya devam edeceğiz.

Sosyal Medya

İnsan düşüncesiyle vardır. İrade hürriyeti yoksa sorumluluk da yoktur. İrade hürriyeti kısıtlıysa sorumluluk ta kısıtlıdır. İrade hürriyeti için özgür bir ortam , fikir özgürlüğü,

bilgi edinme özgürlüğü lazımdır. Bunlar için de iletişim araçlarına ve bu araçlarının özgürce kullanılması gerekir. Aksi takdirde vekâleten düşünme ve başkaları için yaşama ya da sürüleşme gündeme gelir.

Vekâleten düşünme iki türdür. Birinde, düşünme yeteneği olup da kendisine o fırsat/hak verilmemiş kişilerin yerine başkasının düşünmesi söz konusudur. Bu gruptakiler baskılanmışlık duygusu yaşayabilir, olmadık bir anda patlayabilirler (potansiyel tehlike). Ya da en azından ülkedeki yaratıcılık/üretkenlik potansiyeli heba edilmiş olur. Diğerinde ise düşünme yetisi gelişmemiş, uygulanan eğitim-öğretim sistemi ve genel anlayıştan dolayı serbest düşünme alışkanlığı edinmemiş kişiler adına birilerinin düşünmesi gerekmektedir. Sosyal medya bu bağlamda insanın bizzat kendini gerçekleştirme aracıdır. Ancak fikirlerin harmanlandığı yerde özel hayat ihlalleri yanında insanlıktan da çıkmak söz konusudur.

İnternet yoluyla gerçekleşen ihlallere gecikmeden müdahale etmek, tafisi çok zor mağduriyetlerin önüne geçmek için şarttır. Bu nedenle, Twitter yasası hazırlanmış, kişilik haklarına karşı bir içerik yayınlandığında sadece o içeriğin hukuki süreç işletilerek ve makul sürede engellenmesi, çok sayıda kişinin kullandığı servis sağlayıcısının yayınına serbestçe devam etmesi öngörülmüştür. Yasal düzenleme, montaj ses ve görüntü kayıtlarının sadece siyasi manipölasyon aracı olarak değil aynı zamanda bütün bir toplumu dizayn etmek için de kullanıldığı internet ortamındaki kirlilik

ve bilişim suçlarına karşı caydırıcı bir etki oluşturabilir. Kamuoyunda son demokratikleşme paketi olarak bilinen “Temel Hak ve Hürriyetlerin Geliştirilmesi Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapan Kanun” mecliste kabul edilerek yasalaştı ve Türkiye’nin insan hakları eylem planında önemli bir aşamaya gelinmiş oldu. Ancak tartışmalar bitmedi. Sınırlamaların demokratik toplumun gereklerine aykırı olduğu iddiaları yoğunlaştı.

Demokrasinin tüm iyi hasletlerinin gündelik hayatta görünür olması bir şarta bağlıdır: Birbirinden farklı düşünce ve görüşlerin birbirini ta-

mamlayıp dengeleyecek tarzda sisteme yön vermesi. Ervin Laszlo’nun bahsettiği “holarşi” de böyle meydana gelir. Laszlo, uluslararası toplumu (dünya) işlevsellik açısından değerlendirerek, bunun bir hiyerarşi değil, holarşi olduğunu (olması gerektiğini) savunur. Bundan şunu anlayabiliriz: Kuvvetlinin zayıfa, merkezdekinin çevredekine, herkes adına düşünüp kanaat ve karar sahibi olanın olmayana hükmettiği bir hiyerarşik düzen yerine merkez ve çevrenin, büyük ile küçüğün ve farklı fikirlerin birbirini tamamlarak ortak kazancın oluşmasına ortam hazırlayan bir holarşi. Bunu doğadan bir örnekle açıklayalım:

Bir zararlı (size göre zararlı) böceği öldürdüğünüz zaman, o böcek le beslenen herkes için faydalı bazı kuşların yaşama hakkına müdahale etmiş olursunuz. Doğal beslenme zinciri kırılır ve doğanın dengesi bozulur böylece. Eğer bu ileri boyutlara ulaşırsa, küresel iklim değişikliği ve beklenmedik doğal afetler ortaya çıkar.

Ancak düzen yoksa Salkım Hanımın incisinin taneleri dağılır, sitem bozulur. Düzeni bozan devlet ve kişilerin özel hayat sırlarının saçılmasıdır. Aslında devlet sırlarının ortalığa saçılması, sadece bizim başımıza gelen yeni bir durum değil? Wikileaks

skandalı da ABD’nin sırlarını internete yaymıştı. Burada yapılması gereken şey, bu dinlemeleri yapan ve yayan kişilerin bulunması ve cezalandırılmasıdır. Oysa Türkiye, toptancı bir yaklaşımla internete erişimleri kısıtlamaktadır. Bunun soruna çözüm üretmesi imkânsızdır. ABD, Wikileaks skandalı sırasında bunu yapanların peşi-

ne düşmüş, vatandaşlarının dünya ile iletişimini kısıtlamamıştı.

Liberallere göre; iletişim kısıtlamalarıyla cezalandırılanlar, sıradan vatandaşlar, Twitter ve YouTube kullanıcılarıdır. Bu işin asıl arkasında olanlar veya bu görüşmeleri bilmesi gerekenler zaten bu kayıtlara erişebiliyor. Erişmesi engellenenler, DNS ayarlarıyla oynamayı bilmeyen ya da internet kullanmayan vatandaşlardır. Bunun dışında herkes bu dinlemelere ulaşmaktadır. Dolayısıyla erişimin engellenmesi bir çözüm değil, özgürlükleri kısıtlayan ve Türkiye’nin imajını da zedeleyen bir durumdur.

Devlet organları yetkilerini kullanırken insan onuruna ve doğasına saygılı olmak, hukuk ve idareyi güzelleştirmek, gayr-ı memnunlar oluşturmamak zorundadır. Hukuk, ahlak ve insana saygı yoksa demokrasi boş bir slogandan ibarettir. İnsanın özel hayatını teşhir etme, kitleleri ötekileştirme özgürlük ve hak değil suistimaldir. İletişim özgürlüğünü hakça düzenleyemeyen devletlerde hukuk devleti zamanla hukuksuzluk devletine dönüşür.

Eğer bu analizler doğruysa, yeniden şekillenen uluslararası soğuk savaş ortamında Türkiye de bir konuma oturmaktadır. İşin kötüsü, tamamen iç politikaya gömülmüş şekilde dışarıdan habersiz olarak bu süreç işlemektedir. Eski Soğuk Savaşta olduğu gibi burada da özgür dünya ile otoriter dünya karşı karşıya gelecek gibi görünüyor. Türkiye'nin özgürlükleri kısıtlayan kampa itilmesi için, bu sorunlarla daha makul ve özgürlükçü bir yaklaşımla mücadele etmesi gerekiyor.

"Twitter'ın kapatılması üzerine Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunanların başvurusu sonuçlandı. Başvurucular ifade ve düşünce hürriyetlerinin ve haberleşme özgürlüklerinin kısıtlandığı gerekçesi ile Twitter yasağının kaldırılmasını talep etmişlerdi.

Türkiye Barolar Birliği de Ankara 15. İdare Mahkemesine yürütmenin durdurulması istemli dava açmış ve idare mahkemesi de 25 Mart'ta Twitter'ı kapatan idari kararın yürürlüğünü durdurmuştu.

Anayasa Mahkemesi, kararında idare mahkemesinin kararının hemen uygulanmamasının hukuka aykırı olduğunu vurgulamıştır. Bireysel başvuru için aranan şartlardan olan iç hukuk yollarının tüketilmiş olmasını ise iç hukuk yollarının etkili olmadığı gerekçesiyle aramayarak başvuruyu kabul edilir bulmuştur.

Mahkeme, kararında düşünce özgürlüğünün düşünce ve kanaati yayma hürriyetini ve haber alma-verme hürriyetini de koruma altına aldığı vurgulamıştır. Mahkeme, "hakikat ışığının fikirlerin çarpışmasından doğduğunu", ifade hürriyetinin demokratik toplumun temellerinden biri olduğunun altını çizmiştir. İfade özgürlüğünün halkın ve devletin olumlu görmediği haberlerin de verilmesini teminat altına aldığı belirtilmiştir.

Düşünce açıklamanın en etkili ve yaygın yöntemlerinden biri olan internetin ve sosyal medya araçlarının sınırlandırılmasında devletin ve idarenin çok hassas davranması gerektiği vurgulanmıştır. Mahkeme, "kamu otoritesince yapılan müdahalenin haklı sebeplere dayanması, hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması sırasında hakların özüne dokunulmaması ve ölçülü olunması gerekmektedir" diyerek yapılan müdahalenin hakkın özüne dokunulmaması gerektiğini ve müdahalenin gereğinden ağır olması durumunda ise demokratik toplum düzenine uymayacağını vurgulamıştır." Ancak Anayasa Mahkemesi, özel hayatın dokunulmazlığı ve devlet sırlarlarının korunması konusunda azim ve kararlı bulunan Hükümeti tatmin etmemiştir.

Sonuç

Devletin temel görevi, insanı özgürleştirmek, maddi ve manevi mutluluğunu temin etmek, yaşamın devamı için zorunlu ihtiyaçlarını giderecek ortam hazırlamak, kişinin kendini güvende hissetmesini sağlamaktır. Bunu başarmak bir hukuk düzeniyle mümkündür. Bu hukuk düzeni temelinde yaşam hakkını tehdit etmeyen ifade özgürlüğü bağlamında iletişim hakkı yer alır. Yasama, yürütme, yargı dahil herkes buna bağlı olmak durumundadır. Devlet organları yetkilerini kullanırken insan onuruna ve doğasına saygılı olmak, hukuk ve idareyi güzelleştirmek, gayr-ı memnunlar oluşturmamak zorundadır. Hukuk, ahlak ve insana saygı yoksa demokrasi boş bir slogandan ibarettir. İnsanın özel hayatını teşhir etme, kitleleri ötekileştirme özgürlük ve hak değil suistimaldir. İletişim özgürlüğünü hakça düzenleyemeyen devletlerde hukuk devleti zamanla hukuksuzluk devletine dönüşür. İletişim özgürlüğünün suçlama ve hakaret özgürlüğüne dönüştüğü toplumlarda siyaset, toplumsal kesimler arasında bir karşı karşıya gelme, uzlaşma mekânı olmayacak, sadece bir yönetim alanı, teknik bir paradigmaya dönüşecek, siyasetin doğası da yok olacaktır. Böylece sivil toplum siyasete karşı bütün özgürlüğünü kaybedecek, halk egemenliği fikri yıpranacaktır. İletişim özgürlüğü, sürekli bir kriz yönetiminin aracı olan olağanüstülüğe hizmet edecek şekilde kullanılmamalıdır. Olağanüstülük sürekli yeniden tanımlanan bir düşmana karşı yürütülür, potansiyel bir tehlikeyi yok etmeyi de içerir. Bu gün kısmen uluslar arası sosyal medyanın küresel olağanüstülüğe hizmet etmeyen siyasi lider ve güç odaklarının itibarsızlaştırılmasına aracılık ettiğini de vurgulamak gerekir.